РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 38

Заснований в 1996 році

Рівне − 2007

ББК 74.20
О - 59
УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379
Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 38. — Рівне: РДГУ, 2007. — 315 с.

Збірник наукових праць містить статті з теоретико-методологічних, психолого-педагогічних, культурологічних та етно-психолінгвістичних проблем спілкування.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, психологів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:
Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).
Заступник головного редактора:
Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);
Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);
Карпенчук Світлана Григорівна –доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);
Малафіїк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);
Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет "Острозька Академія");
Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);
Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);
Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);
Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);
Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 31. 11. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: *33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет*

ISBN 966 — 7281 — 08 — 8.
© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

УДК: 37. 159:81'243 В.В. ЧЕРУХА

ПОЗИТИВНИЙ ВПЛИВ МІЖМОВНОГО ПЕРЕНОСУ НА ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Резюме. *У статті аналізується позитивний вплив міжмовного переносу на процес вивчення другої іноземної мови. Розглядаються чинники, що впливають на частоту позитивного переносу та інтерференції.*

Ключові слова: *друга іноземна мова, інтерференція, міжмовна взаємодія, міжмовний перенос, білінгви, монолінгви.*

Протягом всієї історії вивчення мов розглядалось як безумовний елемент освіти культурної людини. В наш час у зв'язку з глобальними змінами в політичному і економічному житті суспільства, вивчення іноземної мови (ІМ) як засобу міжкультурного спілкування в умовах діалогу культур, стає важливим завданням, успішне виконання якого багато в чому залежить від професійної кваліфікації педагогічних кадрів [5, 11].

Реформування вищої школи України в контексті Болонського процесу, прийняття нею «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» зумовлює потребу в оновленні та вдосконаленні системи підготовки фахівців з іноземних мов [1, 11]. Ця проблема набуває особливого значення зважаючи на вимогу виховання багатомовної полікультурної особистості, що висувається часом.

Переваги володіння ІМ для розширення навчальних і професійних перспектив сьогодні очевидні майже кожному. Проте стан вивчення другої ІМ викликає невдоволення тих, хто її вивчає, і тих, хто її викладає, а в цілому і всього суспільства, а тому потребує ретельного дослідження.

Слід зазначити, що, говорячи про англійську як другу ІМ маємо на увазі вивчення її студентами на факультеті іноземної філології. Молоді люди, які свідомо обрали іноземну філологію справою свого життя, мають не тільки високу навчальну мотивацію, сформовані когнітивні вміння і навички вчитися, досвід наполегливого вивчення ІМ, а й певні здібності до цього. На відміну від згаданого контингенту студентів, які вивчають англійську мову як другу, додаткову спеціальність, наприклад «українська мова та література, англійська мова», не можуть вважатися такими, що мають всі необхідні передумови для успішного опанування ІМ. Тобто, як стверджує Ольга Квасова [1, 13], думку якої ми цілком поділяємо, мета, зміст та методи навчання англійської мови студентів, які спеціалізуються на вивченні саме іноземних мов, і студентів інших профілів навчання неоднакові.

Між тим, сучасне соціальне замовлення програми вищих навчальних закладів (ВНЗ) визначають вимоги вивчення другої ІМ як спеціальністю, які в цілому відповідають таким до першої ІМ. Але умови навчання (обмеженість навчального часу, часовий розрив між початком вивчення першої і другої ІМ, наявність у студентів досвіду вивчення і користування раніше вивченими мовами, більш розвинені інтереси, мотиви, а також всіх тих, хто навчається тощо) вимагають специфічного підходу до навчання другої ІМ. Розробка такого підходу потребує вирішення деяких питань освітньої політики, залучення сучасних наукових досліджень в галузі психо- та соціолінгвістики, досліджень з питань аналізу та створення відповідних навчально-методичних комплексів (НМК) тощо. У зв'язку з цим необхідно виділити низку проблем: розробка специфічної методики навчання другої ІМ, вирішення питань впливу якості методики навчання другої ІМ на мотивацію вивчення цієї мови, наявність схожості й розбіжностей у методиці навчання певної ІМ як першої і як другої ІМ, активне залучення досвіду у першій ІМ та рідній мові як тими хто навчається, так і тими, хто навчає. Метою нашої статті є спроба аналізу позитивного впливу міжмовного переносу на процес вивчення другої ІМ.

З проблемами міжмовної взаємодії та взаємовпливу неодмінно стикається кожний, кого цікавлять питання навчання (вивчення) кількох мов, тому кількість досліджень у цій галузі невпинно росте (П.В. Лушин, А.В. Щепилова та інші).

Активний інтерес до цієї галузі спостерігається лише останні двадцять п'ять років, тому її можна вважати досить молодою. У сімдесяті роки дослідження другої ІМ були швидше «побічним продуктом» якихось інших досліджень. Ці дослідження спочатку мали форму попередження про те, що одна ІМ негативно впливає на іншу мову, яка підлягає засвоєнню. Незабаром було визнано і описано також і позитивний потенціал стосовно самих мов і навчального процесу. Міжмовний перенос більше не оцінювався негативно. При дослідженні (одна й та сама мова вивчалась в одній групі як перша, а в іншій групі – як друга ІМ) було встановлено, що білінгви вивчають другу ІМ легше, швидше й ефективніше, ніж монолінгви.

Автори, які розглядають питання навчання/вивчення другої іноземної мови, постійно наголошують, що друга ІМ – у вигідніших умовах в порівнянні з першою ІМ. Серед чинників, що позитивно впливають на засвоєння другої ІМ, називають насамперед можливість перенесення досвіду із сфери першої ІМ на мову, яка є наступною у вивченні. Завдяки такому підходу при оволодінні другою ІМ людина спроможна наперед відчувати своєрідність цієї мови і тому легше засвоює її особливості. На відміну від монолінгвів, збагачені лінгвістичним досвідом білінгви володіють у певній мірі вже сформованими вміннями «переключатись» з однієї мовної системи на іншу. Набуті вміння у вивченні ІМ, загальні навчальні навички та вміння, навички самостійної роботи можуть так само позитивно впливати на оволодіння другою ІМ. процес запам'ятовування у другій ІМ протікає ефективніше тому, що білінгви володіють більшою кількістю зв'язків, що сприяють запам'ятовуванню, а значний двомовний досвід, в якому поєднані практичне володіння і теоретичні знання, а

також розвинене мислення, прискорюють усвідомлення і таким чином скорочують процес формування навичок. [4, 13].

При взаємодії кількох мов з'являються великі можливості для переносу, який сприяє якості та швидкості засвоєння певної мови і культури, тобто для позитивного переносу, що може проявлятись на всіх рівнях, як й інтерференція. У методиці навчання виділяють такі чинники, що впливають на частоту позитивного переносу та інтерференції:

1. Рівень мовленнєвого розвитку у рідній мові (РМ) і свідомого володіння нею [2, 42], [3, 30].
2. Рівень володіння першою ІМ; якщо відповідні знання, навички і вміння у першій ІМ не досить стійкі або не засвоєні свідомо, можливості для позитивного переносу обмежуються й аналогії проводяться з РМ; та навпаки, чим вищий рівень володіння першою ІМ, тим легше ті, що навчаються, можуть використовувати цю мову як опору при вивченні другої ІМ [2, 42], [4, 14].
3. Час початку вивчення першої і другої ІМ: чим менший часовий розрив, тим активнішим може бути позитивний перенос і навпаки [2, 42], [3, 30].
4. Вік тих, хто навчається [3, 31], [6, 18].
5. Спорідненість мов: можливість позитивного переносу зростає в умовах, близьких за своїм історичним, політичним, соціальним, культурним тощо, розвитком мов [6, 19]. Так , наприклад, українська, англійська та німецька мови належать до однієї мовної сім'ї – індоєвропейської, а НМ і АМ входять до складу германської групи мов.
6. Близькість – дистантність культур: кожна культура має низку характеристик, які формують неповторність та особливість носія кожної культури й відрізняють його від іншої.

Але володіння другою ІМ (наприклад володіння англійською мовою на базі німецької мови) при взаємодії трьох мов – рідної мови, першої ІМ та другої ІМ – відкриває не тільки великі можливості для позитивного переносу, але й привертає увагу до проблем інтерференції, тобто негативного переносу як з боку рідної мови, так і з боку першої ІМ. Цій проблемі буде присвячена наша наступна публікація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Квасова О. Проблеми навчання англійської мови як другої іноземної на мовному факультеті університету // Іноземні мови в навчальному закладі – 2007. - №3. – С. 11-15.
2. Бим И.Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкому на базе английского). – Обнинск: Титул, 2001. – 48 с.
3. Колкер Я.М., Устинова Е.С. Как достигается сотрудничество преподавателя и обучаемого? // Иностранные языки в школе. – 2000. - №1. – С. 28-33.
4. Лапидус Б.А. Обучение второму иностранному языку как специальности. – М.: Высшая шк., 1980. – 173 с.
5. Осипова Н.В. Глобальное образование и иностранный язык как учебный предмет. //Иностранные языки в школе - 2007. - №2 – С. 11-16.
6. Щепилова А.В. Проблемы преподавания второго иностранного языка и вопросы подготовки педагогических кадров // Иностранные языки в школе. – 2000. - №6. – С. 15-22.

Резюме. *В статье анализируется позитивное влияние межъязыкового переноса на процесс обучения второго иностранного языка. Рассматриваются факторы, влияющие на частоту позитивного переноса, а также интерференции.*

Ключевые слова: *второй иностранный язык, интерференция, межъязыковое взаимодействие, межъязыковой перенос, билингвы, монолингвы.*

The summary. *The positive influence of interlinguistic transference on the process of learning second foreign language is analyzed in this article. The factors that have an influence on frequency of positive transference and interferences are scaned.*

Key words: *second foreign language, interference, interlinguistic transference, bilinguals, monolinguals.*

Одержано редакцією 08.10.2007.

УДК: 37. 159.9:81

Т.М. ШИРЯЄВА

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Резюме. *Стаття присвячена розгляду проблеми взаємопов'язаності особливостей розвитку комунікативної компетенції студентів, що реалізується у співпраці із викладачем іноземної мови та студентами групи, та їх пізнавальної діяльності. Ефективність реалізації процесу оволодіння англійською мовою як іноземною нерідко залежить від розуміння викладачем індивідуальних характеристик кожного окремого студента.*

Ключові слова: *пізнавальна діяльність, комунікативна компетенція, компетентність, проблемно-ситуативна задача.*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА. 3

Розділ 1. **ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ**. 4
Балл Г.О. Методологічні засади використання і вдосконалювання людинознавчої термінології. 4
Ложкін Г.В., Волянюк Н.Ю., Бринзак С.С. Інноваційний метод оцінки взаємовідносин у спортивній команді. 9
Носков ВІ., Ефросиніна О.В. Психологічні особливості освітньої діяльності в умовах корпоративного ВУЗу. 12
Павелків Р.В. Особливості соціально-психологічного аналізу педагогічної комунікації у формуванні моральних суджень молодших школярів. 15
Хом'як І.М. Комунікативні проблеми у писемному дискурсі. 19
Охременко О.Р. Особливості формування соціальної реальності в групі військовослужбовців. 23
Туриніна О.Л. Вплив особливостей спілкування викладача та студента на формування професійної ідентичності особистості майбутнього психолога. 26
Винославська О.В. Етичні проблеми професійного спілкування викладачів технічного університету. 29
Вовчик-Блакитна О.О., Гурлєва Т.С., Гуменюк Г.В., Пісарєва О.В., Курганов К.В. Забезпечення емоційного комфорту дитини під час спілкування у сім'ї. 33
Мусатов С.О. Педагогічна комунікація в контексті соціальної практики 36
Литовський В.Ф.Комунікація між вчителем і учнем в умовах розбудови шкільного навчання на засадах діалогу. 39
Бастун Н.А. Індивідуальний підхід у розвитку монологічного мовлення школярів зі сповільненим темпом психічних процесів. 44
Бастун М.В. Психологічні засоби розвитку комунікативної культури. 48
Завгородня О.В. Способи психологічної підтримки художньо обдарованої особистості 53
Михальчук Н.О. Концептуальні підходи до виявлення розуміння старшокласниками літературних творів. 57
Рождественський А.Ю. Комунікативний потенціал особистості у віковому вимірі. 62
Копилов С.О. Концепція діалогу М.М.Бахтіна як методологічна парадигма психологічного дослідження. 66
Філоненко М.М. Методологічні аспекти комунікативної компетенції лікаря. 71
Російчук Т.А. Зумовленість психологічного розвитку суб'єкта послідовним становленням різних культурних форм спілкування. 75
Жирун О.А. Моральні цінності як чинник формування комунікативної культури майбутніх редакторів. 80
Виноградна О.В. Чинники сприйняття глядачем насильства в художніх фільмах. 83
Мединцев В.О. Суб'єктне та позиційне моделювання внутрішніх діалогів. 85
Куценко Г.В. Образ світу в системі регуляції особистості: мовні аспекти. 89
Крилова-Грек Ю.М. Психолінгвістичні аспекти адекватності передачі понять іншомовних текстів. 92

Розділ 2. **КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ДІАГНОСТИКИ** 95
Єфросиніна О.В. Мотиви і результати професійного та трудового самовизначення студентів приватного ВУЗу. 96
Білик О.С., Янцур М.С. Сформованість позитивного ставлення учнів початкової школи до проблеми вибору професії. 98
Андрєєв О.С. Фасилітація спілкування на основі інтегративного підходу. 103
Касаткіна О.В. Конфлікт як умова продуктивного спілкування. 107
Мейтарчан С.Ю. Психологічні особливості професійного спілкування менеджерів. 109
Белешко М.Д. Виникнення конфліктів у спілкуванні та шляхи їх розв'язання. 113
Веремчук А.М. Рефлексія як основа педагогічного спілкування. 117
Гнатюк О.В. Психологічні особливості спілкування в навчально-виховному процесі. 119
Димченко Н.С. Психологічні аспекти підготовки майбутнього менеджера-економіста до ефективного управлінського спілкування. 121
Дубініна О.С. Чинники активізуючої саморегуляції вивчення іноземної мови студентами технічного вузу. На матеріалі англійської мови. 126
Колодич О.Б. Проблема підвищення ефективності навчання дітей із ЗПР та оволодіння ними мовленнєвими уміннями як одна з актуальних у теорії і практиці психології і педагогіки. 128
Кононець М.О. Підготовка майбутніх суб'єктів підприємницької діяльності до етичного здійснення ділових комунікацій. 132

Кочубей О.С. Психологічні механізми набуття студентами-філологами перекладацької компетентності. 136
Курята Ю.В. Розвиток креативного мислення учнів загальноосвітньої школи засобами іноземної мови. 139
Пастушенко Л.А. Проблема особистісного досвіду в парадигмі гуманістичної психології. 141
Рикун А.А. Причини виникнення конфліктів та способи їх розв'язування. 145
Рудюк О.В. Проблема внутрішньо особистісного конфлікту ситуації професійної деправації. 148
Солодчук С.Є. Комунікативна взаємодія як соціально-психологічний феномен. 152
Хупавцева Н.О. Розвивальні можливості евристичної бесіди як форми навчальної роботи. 155
Шарапа І.С. Маніпулятивне спілкування та духовний світ особистості. 159
Щур О.В. Вивчення репродуктивних установок та уявлень про дитячо-батьківське спілкування у студентської молоді. 163
Денисюк Н.В. Проблема еколого-виховного потенціалу трудового навчання у педагогічній науці. 166

Розділ 3. **КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ**. 170
Воробйова Л.М. Мовленнєве спілкування: психолінгвістичний і соціокультурний аспекти проблем. 170
Гаєва Н.І. Психолінгвістичний аспект використання слухової наочності у навчанні іноземних мов. 172
Воробйова І.А. Культурологічний підхід до навчання ділового спілкування. 174
Мороз Л.В., Дуброва А.С. Психолого-педагогічні передумови засвоєння учнями та студентами ділового іноземного мовлення. 176
Мороз Л.В., Трофімчук В.М. Психолінгвістичний коментар як засіб інтенсифікації навчального процесу. 178
Фрідріх А.В., Дацик М.В. Проблема формування особистості майбутнього спеціаліста: завдання та реалізація. 181
Баталія Л.О. Культурологічні та психолінгвістичні аспекти у навчанні спілкування іноземною мовою. 184
Белявська О.О. NLP та сугестопедія. Ефективна комунікація між викладачем та студентом. 186
Богатирьова Т.В. Технологія словесного впливу в процесі спілкування як компонент педагогічної майстерності вчителя іноземної мови. 189
Бойко Н.Г. Психологічні особливості навчання дітей дошкільного віку іноземної мови. 192
Готовкіна Л.Д. Психолінгвістичний аспект вербальної концептуалізації світу. 195
Данилова І.Ю.Психолінгвістичні проблеми прямих методів навчання усному спілкуванню іноземними мовами. 199
Джава Н.А. Особистісно-діяльнісний підхід у процесі навчання іноземних мов. 202
Мазурок О.М. Формування соціокультурної компетенції в учнів при спілкуванні іноземною мовою. 204
Мезін В.Г Лінгвокультурологічний принцип спілкування при навчанні іноземної мови. 207
Ніколайчук І.О. Новотвір як комунікативний еквівалент у процесі номінації. 209
Олесюк Л.В. Реалізація психологічних принципів навчання іноземній мові. 213
Перішко І.В. Вплив соціокультурного компоненту на комунікативну компетентність студентів 215
Сяська Н.В. Відбір лексичного мінімуму з психолінгвістичного боку. 217
Фурсик Т.О. Сучасний стан проблеми навчання іноземної мови на мовних спеціальностях. 220
Хомицька Р.В. Психологічні особливості формування когнітивного та комунікативного компонентів в онтогенетичному розвитку мовлення. 222
Хомяк Т.С. Психологічні особливості організації діалогічного спілкування у процесі навчання школярів іноземної мови. 226
Чайка І.В. Розвиток аргументації у комунікативній діяльності підлітків на уроках англійської мови. 228
Черуха В.В. Позитивний вплив міжмовного переносу на процес вивчення другої іноземної мови. 231
Ширяєва Т.М. Особливості розвитку пізнавальної діяльності студентів у процесі формуванні комунікативної компетенції. 232
Яцюрик А.О. Організація діалогічного спілкування на заняттях у вищій школі. 235

Розділ 4. **ВІКОВІ, ГЕНДЕРНІ ТА ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ**. 240
Носкова О.В. Гендерні проблеми збереження здоров'я студенток-матерів в процесі навчання. 240
Зубілевич М.І. Особливості гендерних аспектів спілкування дівчат-підлітків у навчальних закладах Великої Британії. 242
Івашкевич Е.З. Особливості застосування комунікативних психотехнік з метою реабілітації школярів з особистісними розладами. 245
Михальчук Ю.О. Типи міжкультурної взаємодії. 250
Ярута Н.П. Гендерні аспекти спілкування школярів. 254
Ангеліс К.О. Розвиток особистісної рефлексії підлітків в комунікаціях під час проведення психологічного тренінгу. 256
Андрейко Б.В. Перинатальні аспекти спілкування матері і дитини як двох абсолютних комунікативних партнерів. 259

Бігунова С.А. Психолого-педагогічні принципи культурологічно зорієнтованого навчання старшокласників іноземної мови. 260
Верьовкіна О.Є. Розвиток мисленнєвої культури школярів в контексті діалогічного спілкування. 264
Воропаєв Є.П. Психологічні впливи режисерів на студійців дитячих театрів.. 266
Ніколайчук Г.І.. Можливості використання ідей комунікативної граматики в онтолінгвістиці. 271
Кирпач Н.Б. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці. 274
Крупко Т.Є. Розвиток ефективних стилів спілкування у подоланні бар'єрів професійного самовизначення у ранньому юнацькому віці. 278
Кулаков Р.С. Роль знаково-контекстного спілкування у процесі професійно-предметної та соціокультурної підтримки старшокласників. 281
Лемещук О.В. Психологічні проблеми спілкування в підлітковому віці. 285
Лукомська С.О. Комунікативна функція підліткового одягу та її значення у формуванні статево-рольової поведінки: етнокультурний аспект. 287
Мазяр В.М. Особливості розвитку мислення підлітків в пізнавальній діяльності. 291
Марчій Т.М. Врахування психолінгвістичного аспекту спілкування у підготовці вчителя іноземної мови у початкових класах. 295
Морозовська Т.Д., Дацик М.В. Психологічні проблеми спілкування на уроках мистецьких дисциплін. 298
Остапчук Н.О. Роль комунікативних процесів у формуванні ставлень молодших школярів до моральних приписів. 300
Тимофєєва Н.М. Метафора як засіб підвищення ефективності спілкування. 303
Хомутиннікова Н.Н. Особливості комунікативних очікувань молодших школярів щодо вчителя. 305
Юринець О.О. Творчий саморозвиток як чинник формування педагогічної відповідальності студента педагогічного коледжу. 308

Відомості про авторів 312

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 38

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Третяк О.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 08.11.2007 р. Підписано до друку 30.11.2007 р.
Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різографічний.
Ум. друк. арк. 42,3. Замовлення № 56/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 38. — Рівне: РДГУ, 2007. — 315 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 8.

Збірник наукових праць містить статті з теоретико-методологічних, психолого-педагогічних, культурологічних та етно-психолінгвістичних проблем спілкування.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, психологів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379 **ББК 74.20**